

Člověk a jeho region

3. cvičení – PŘEMYSLOVCI – knížata a králové (9. stol. – 1306)

Staré pověsti české

- POVĚSTI [ONLINE](#)

Kníže Bořivoj

- Bořivoj jako kníže byl v době Velké Moravy její součástí (jako jeden z knížat), přijímá také roku **883 křest**, spolu se svou manželkou Ludmilou a na **Levému Hradci** staví první křesťanský kostel v Čechách. Postupně expanduje do ostatních částí Čech, kromě jejich východní části, kde žil rod Charvátů, později Slavníkovců. Jeho syn, Spytihněv I. buduje síť hradišť (Tetín, Libušín, Budeč, Mělník, Stará Boleslav a Lštění – tvoří kruh kolem Prahy, tzv. hradská soustava). Přijetí křtu posílilo moc Přemyslovců.
- Pražský hrad – [hradiště](#)

PŘEMYSLOVCI

- Bydlení prvních Přemyslovců – Přemyslovská hradiště – podobná těm velkomoravským
- [Levý Hradec](#) - zde první křesťanský kostel v Čechách – kostel sv. Klimenta
- [Kostel Panny Marie na Pražském hradě](#) – založil Bořivoj jako demonstraci křesťanství na původním pohanském pohřebišti
- Orientace na Bavorsko, latinské duchovenstvo

PŘEMYSLOVCI

- **Spytihněv I.** umírá bezdětný, nastupuje Vratislav I. Spytihněv se hned po Svatoplukově smrti podřídil spolu s ostatními českými knížaty svrchovanosti Bavorů. Přesněji vévodovi **Arnulfovi**. Od té doby také patřily Čechy pod řezenského biskupa.
- **Vratislav I.** zakládá v roce 916 baziliku sv. Jiří na Pražském hradě, umírá brzy, když jeho nejstarší syn je ještě malý – vychovává ho babička Ludmila (mimořádně mohla mít něco mezi 30-40 roky). Zemi vládne Drahomíra

PŘEMYSLOVCI

- **kníže Václav** – patron české Země
- [Legenda o sv. Václavovi:](#)
- *Začal spravovat své zboží,
otevíral domy boží,
duchovní zpět do Čech zval,
houfem děti kupoval
od pohanů, hostil je,
křtil a učil věřit v Boha,
pekł na mše hostie,
snášel utrpení mnohá,
vdovám dříví nosil denně,
nohy míval zkrvavené,
jak v kostele chodil bos.
Vyvolil si těžký los. Z legend o sv. Václavovi*

PŘEMYSLOVCI

- **Artefakty o Václavovi:** Socha sv. Václava na staroměstském náměstí; Vyobrazení sv. Václava na dvacetikoruně; Státní svátek na sv. Václava (Den české státnosti) – svátek 28.9.
- Díky křesťanství příchod vzdělaných kněží, vznik knih – ručně opisovaných, bohatě ilustrovány
- Stará hradiště na výšinách se postupně proměňovala v pevné kamenné [hrady](#). Kolem nich rostly tržní osady s řemeslníky a obchodníky.

PŘEMYSLOVCI

- **Boleslav I.** – odmítá platit tribut pácis, vleklá válka s německým Otou I. Usmíří se až v roce 950, později, roku **955 bitva na řece Lech** (proti Maďarům). Boleslav I. si díky tvrdému podmanění ostatních knížat vysloužil přezdívku Ukrutný.
- Začal razit první stříbrné denáry na našem území.
- Daň z míru – platby na vydržování Boleslavovy družiny. I díky silné vojenské družině, pomocí níž si podmanil ostatní kmeny

PŘEMYSLOVCI

- **Boleslav II. – Pobožný** (díky podpoře církve), za jeho vlády konečně založeno v **Praze biskupství (973)**, což oslabilo vliv kněží z německého Ržna. První pražský biskup Sas Dětmar. Na knížecích hradech stavěny křesťanské kostely. Poddaní museli platit desátky.
- I když Přemyslovci byli nejsilnějším rodem v 10. století v Čechách, tak zde byl ještě jeden mocný kmen - **Slavníkovců** (hradiště Libice u řeky Cidliny). Roku **995** Boleslav II. nechává chladnokrevně vyvraždit **rod Slavníkovců**. I přesto dostal přezdívku “Pobožný”, protože nechal postavit několik klášterů.
- Slavníkovec Vojtěch byl v letech 982 zvolen druhým pražským biskupem. V lednu 993 za pomoci benediktinů založil v **Břevnově u Prahy náš první mužský klášter**.
- Jeden ze tří přeživších Slavníkovců (spolu se Soběslavem a téměř neznámým Radimem). Velmi vzdělaný muž, nebyl spokojen se stavem křesťanstva (křesťané spíše na oko našel útočiště v polském Hnězdně, zemřel na misií mezi Prusy (dnes SV Polsko). Do Čech ostatky Vojtěcha přivezl při vpádu do Polska Břetislav I

PŘEMYSLOVCI

- **KRIZE PŘEMYSLOVSKÉHO STÁTU** – synové Boleslava II. (Boleslav III., Jaromír a Oldřich) – vratrovražedné boje (vykleštění, oslepení) – když se dva bijí, třetí se směje. Oslabená vnitřní moc, útoky zvenčí. Vměšování cizích panovníků (dosazení slabého **Vladivoje** Boleslavem Chrabrým)
- **Osudný krok** – dání českého knížectví v léno – tzn., že i když je český panovník volen zemským sněmem, tak ho musí potvrdit panovník říše římské národa německého. Léno – statek, území, úřad, který jeho suverénní pán udělil leníkovi. Ve skutečnosti se tak české knížectví stalo poddaným knížectvím!
- V boji o trůn podobně zjištěně postupují i další přemyslovská knížata ve snaze zajistit si pro sebe trůn. Do sporů mezi vládnoucími Přemyslovci zasahovali také velmožové - členové knížecí družiny, kterým kníže propůjčoval rozsáhlé pozemky. Ti pak podporovali toho, kdo jim sliboval nejvíce.
- Boleslav II. (972-999) - Boleslav III. (999-1002 a 1003) - Jaromír (1003,1004-1012, 1033-34) - Oldřich (1012-1033,1034) - manželka Božena.

PŘEMYSLOVCI

- Jejich syn **Břetislav I.** (1034-1055), který se snažil předejít sporům o trůn tím, že zavedl tzv. **stařešinský řád** (stařešinské právo), což znamenalo, že na trůn měl automaticky nastoupit nejstarší žijící Přemyslovec. Byl vydán v rok jeho smrti - **1055**. Byl jediným potomkem Oldřicha, tudíž neměl se s kým přít o vládu. Měl 5 synů – rozdělení Moravy na **úděly** (olomoucký, brněnský). Jeho synové však pokračovali dále ve sporech, proto nejstarší Spytihněv vládl jen krátce (a stihl zbavit své bratry moravských údělů). Po něm druhý syn Vratislav
- Za podobné krize, jaká byla v Čechách, nyní v Uhrách a Polsku, Břetislav podniká výpravu do polského Hnězdna (záminka protipohanská výprava, ve skutečnosti plenění a snaha připojit zpět Slezsko)
- **1039 – Hnězdenská dekreta – řády pro život** (monogamie, nerozlučitelnost manželství, svěcení nedělí a církevních svátků, zákaz pohřbívání na polích a v lesích, tresty za vraždy, zákaz krčem a pití lihu), přivezl rovněž ostatky sv. Vojtěcha. Za tento vpád tvrdá kritika papeže i německého panovníka Jindřicha III. Spor uklidnily peníze a poslušné vazalství po prohraném souboji s německým panovníkem (rok 1041)

PŘEMYSLOVCI

- **Vratislav II.** – první český král (vnuk Břetislava I.)
- uklidnění domácích poměrů; 1063 – biskupství v Olomouci, navrátil moravské úděly svým bratrům, nejmladší Jaromír se stal pražským biskupem
- bere si za manželky kyjevskou Adlétu, pak polskou Svatavu. Pomáhá také v bojích římskému císaři Jindřichovi IV., když se staví na jeho stranu v tzv. **boji o investituru** (spor papeže a císaře o to, kdo bude jmenovat církevní hodnostáře / boj mezi mocí světskou a církevní) - za to si vysloužil v roce **1085 královský titul**. Za jeho vlády se buduje i Praha - dokončena velká bazilika na Pražském hradě, začal budovat [chrám sv. Petra a Pavla na Vyšehradě](#).

PŘEMYSLOVCI

- **Soběslav I.**
- 1126 – bitva u Chlumce, kterou vyvrcholil spor mezi Soběslavem I. a Otou II. Olomouckým v té době nejstarším Přemyslovcem a měl právo na trůn, doporučen však byl nejmladší syn Vratislava I. Ota se tedy obrátil o pomoc k německému panovníkovi. I když to byla jedna z mnoha bitev té doby, tak měla jedno specifikum, **rostoucí sebevědomí české šlechty**, že ona má právo rozhodovat o tom, kdo má být českým knížetem.
- Tím se upevnila moc českého panovníka a nezávislost na německé říši. Za jeho vlády proběhla velká přestavba Pražského hradu.

PŘEMYSLOVCI

- **VLADISLAV II.** - poslední významnější panovník 12. století.
- Mnoho let z 11. a 12. století bylo vyplněno spory o trůn mezi členy přemyslovského rodu, jež provázely zrady, vraždy, vězení, vyhnanství - vždyť za 200 let bylo vystřídáno více než 20 knížat, z nichž jen 5 vládlo déle než 10 let.
- K největšímu ohrožení samostatného Českého knížectví dochází ve 2. polovině 12. století, kdy vládne v sousední německé říši ctižádostivý **Fridrich Barabrossa** - soupeří s papežem o právo ustanovovat biskupy a církevní hodnostáře (boj o investituru).
- Vladislav II. je jeho oddaný spojenec a pomáhal mu v bojích v Itálii, zejména v r. 1158 v bitvě u Milána - byl odměněn titulem krále, který měl být dědičný, ale císař Barbarossa nedodržel své slovo, přátelství ochladlo.
- Vladislav II. také pokračuje v bdouvání klášterů, rozvíjí písemnictví, v roce 1158 je v Praze postaven první kamenný most ([Juditin most](#)).
- Aby se král Vladislav vyhnul sporům o trůn mezi jeho potomky, zřekl se vlády, odešel do kláštera a zajistil nástupnictví svému synu Bedřichovi. Jeho však císař neuznal. Začalo čtvrtstoletí bojů o český trůn, kdy se postupně prostřídalo **7 panovníků**.

PŘEMYSLOVCI

- Dění v zemi tak ovlivňoval **kníže**, částečně i **velmoži** a v neposlední řadě do správy českého státu významně zasahovali také **panovníci Svaté říše římské**, kteří si dělali nároky i na české území (v tom je právě utvrzovali některá přemyslovská knížata, když u císařů hledali pomoc a výhody, aby je mohl dosadit na trůn).
- Přesto české země nebyly zcela pod správou říše římské národa německého, protože panovník pouze formálně potvrzoval českého panovníka, který byl zvolen domácí českou šlechtou. Samostatnost české země však byla v 11./12. století stále ohrožena.

ŽIVOT ZA PRVNÍCH PŘEMYSLOVCŮ

- **Knížecí dvůr** - dvorský kmet (zástupce knížete, hlavně ve vojenských záležitostech). Kníže nebyl vlastníkem půdy poddaných, mohl zabírat jen ještě nezabranou (neosídlenou) půdu. **Hosté** - měli půdu pronajatou a platili kromě daně za mír také daň z pronájmu. Jediní nesvobodní byli **čeledí a otroci**, zpravidla na knížecím dvoře nebo dvoře velmože.
- **Církevní organizace** podléhaly knížeti a až na výjimky nebyly spory mezi mocí světskou a církevní (výjimkou např. biskup Vojtěch).
- Typ **sídliště - osady** tvořeny přibližně 15 domy, převládalo naturální hospodářství, tzn. že lidé byli soběstační (jedli to, co si na svém poli vypěstovali). Nejprve bylo dvojpolní hospodářství, později začíná trojpolní, pěstují se podobné plodiny jako na Moravě. Dopravu zajišťovaly vozy tažené koňmi nebo voly. Vynález chomoutu vylepšil využití tažné síly. S obchodem se postupně rozvíjí i budování cest. O to se na knížecím dvoře starala tzv. služebná organizace.

ŽIVOT ZA PRVNÍCH PŘEMYSLOVCŮ

- Od 12. století dochází i přes nestabilitu politickou (boje o knížecí trůn mezi potomky) k **hospodářskému pokroku**. Pokračuje a vrcholí tzv. **vnitřní kolonizace** (místní obyvatelé postupně osidlují nová místa).
- Při obchodování se používá český denár, který nechal razit Boleslav II, právo razit mince měl pouze kníže (tzv. mincovní regál).
- Postupně roste moc **šlechty a církve**, kteří spravují převážně venkovské oblasti.

KULTURA ZA PŘEMYSLOVCŮ

- Křesťanská kultura se mísí s pohanskou, ale postupně ji vytlačuje. Uvnitř křesťanské kultury dva směry - **latinská liturgie** a **slovanská liturgie** (staroslověnština), v roce 1096 jsou slovanští kněží natrvalo vytlačeni.
- Centrem slovanské liturgie je Sázavská klášter. Kláštery (a dvě biskupství - pražské a olomoucké) jsou také jediným místem, kde se rozvíjí vzdělanost.
- V kláštorech jsou také písařské dílny (kromě opisů biblických textů se píše také letopisy a kroniky) - nejvýznamnější z té doby je **Kosmova kronika** česká, dalšími ranými literárními díly je Svatovítský evangeliář a Kodex vyšehradský. Sepisují se také **legendy** (o sv. Václavovi, o sv. Ludmile). Z oblasti hudby se dochovaly dvě písně - [Hospodine pomiluj ny](#) a [Kyrie Eleison](#). (Pane, smiluj se)

KULTURA ZA PŘEMYSLOVCŮ

- Na přelomu 9. a v 10. století v architektuře je otonský sloh (Levý Hradec, kostel Panny Marie na Pražském hradě).
- Románský sloh se začal prosazovat od konce 11. století. Příkladem staveb v románském slohu je např. knížecí palác v Olomouci, rotunda ve Znojmě
- V Praze se ve 12. století stavěly i kupecké domy. Nejvyspělejšími stavbami byly kláštery a klášterní kostely (např. Břevnovský, Rajhrad, Strahovský nebo v Doksanech).
- Postupně se začíná rozvíjet i výtvarné umění - první sochy za doby vlády Vladislava II., nástěnné malby (biblické/náboženské motivy) a také malba zachycující historii Přemyslovců v rotundě sv. Kateřiny ve Znojmě.

KULTURA ZA PŘEMYSLOVCŮ

- Hradiště jako **předchůdce města** funguje ještě v 10.-11.století. Žili zde členové vojenských družin, řemeslníci, kupci a ve válečných letech také rolníci. Hradiště fungovalo jako pevnost.
- Významným řemeslem bylo kovářství. Jedno z největších hradišť byl v Kouřimi - [info zde](#)
- Kolem hradu skupiny domů /osady/.- tzv. [středověké sruby](#)
- Platilo se jak cizími mincemi (obchod), tak šátečkovou měnou, Boleslav I. začíná razit vlastní mince – stříbrné denáry (10 šátečků za 1 denár)

ROMÁNSKÝ SLOH

- zejména církevní stavby, kruhové kostely (rotundy), tlusté zdi, kameny pravidelné kvádry, malá a úzká okna nahoře s obloukem, trámový strop s klenbou, ve větších i pilíře, bazilika – kostech o tvaru obdélníku, vnitřek rotundy malý, spíše jen pro knížete a rodinu na bohoslužbu
- [Rotunda sv. Kateřiny](#)
- [Hrad Přimda](#) – raná románská hradní architektura

PŘEMYSLOVŠTÍ KRÁLOVÉ - 13. STOLETÍ

- Přejít od raného středověku k **vrcholnému**, od románské kultury ke **gotice**, modernizace společnosti, otevření země **okolnímu světu**
- Nové pojetí státu - již není jen majetkem **panovníka**, ale také **šlechty**, nového stavu. Panovník měl jen dohlížet na celkový klid a bránit vnitřním rozbojům. S touto změnou se panovníci ve 13. století (ale i později) nevyrovnávali snadno.
- Dochází také k dělbě moci mezi **moc světskou** (král, kníže, císař) a **církevní**, které se zaměřila spíše na duchovní hodnoty a začal boj proti kacířům (křížové výpravy), naopak vzdělanost proniká i do světské části - na univerzity.

Kolonizace a emfyteuické právo

- Vnější, především německá kolonizace, zalidnění také pohraničních částí, zvýšení počtu obyvatelstva, nová pracovní síla. **Emfyteuické právo** (dědické, zákupní)
- *feudální forma dědičného nájmu půdy v Čechách užívaná od 13. století, tedy v době vrcholného středověku (období kolonizace) a to pro městské i vesnické založení.*
- Držitelům (nájemcům) pozemků s tímto právem vzniká závazek vůči vlastníkovi půdy k placení pravidelných dávek a nebo práce na jeho půdě. Výše poplatku je závislá na velikosti lánů a plužiny. Nájemce má dále se svolením vlastníka právo půdu prodat nebo ji odkázat.
- **P.e.** přineslo lepší podmínky než staré systémy, jelikož zaručovalo placení stabilní daně, která nemohla být vlastníkem půdy dále zvyšována. S tímto právem tedy držitelům půdy připadla povinnost zaplatit vlastníkovi půdy jednorázově určitou „zákupní“ sumu (*anleit*) a poté již platit fixní pozemkovou rentu obvykle peněžního charakteru.
- Emfyteuze přinesla výhody jak vlastníkům půdy, tak nájemcům - vlastník získával pevný příjem, nájemce měl možnost kvalitně hospodařit. Cílem emfyteuze tedy bylo v první řadě více motivovat nájemce k obdělávání půdy a také převedení naturálních dávek na peněžní rentu, což znamenalo trvalý peněžní příjem pro vlastníky. V pozdním středověku navíc postupně klesala reálná hodnota mince, zatímco platy za pronajatou půdu byly dle své povahy fixní, což bylo pro nájemce velmi výhodné.
- Kolonizace s sebou přináší i nové etnikum, německé a promíchání společnosti.
- Zdroj: http://www.artslexikon.cz/index.php?title=Pr%C3%A1vo_emfyteuick%C3%A9

Zakládání měst

- Hlavně **vznik středověkých měst a s tím spojení vzniku nové vrstvy společnosti - měšťané**. Města vznikala jako nejvýraznější důsledek vnější kolonizace.
- **Typy měst:**
 - **královská**, jež založil a řídil král
 - **poddanská**, která patřila šlechtě nebo církvi
 - **horní**, která byla specifickým typem královských měst.
 - **věnná**, která odváděla zisky královně
 - **církevní** – sídelní místa arcibiskupů (např. Kroměříž)

Městská práva

- 1213 – městská práva pro Uničov
- Města na **zeleném drnu**, např. České Budějovice, nebo Polička
- **udělení městských práv** dřívějším trhovým osadám (např. Uherské Hradiště) nebo větších sídlišť při knížecích hradech (např. Staré Město Pražské, Olomouc, Brno, Znojmo)

Městská práva: soudy (vedl jej rychtář), privilegium trhu, právo mílové (do cca 10 km se nesmělo konkurenčně vyrábět zboží), podobně i právo varečné (vaření piva), nejvýznamnější města (právo nuceného skladu - dálkoví kupci museli vyložit zboží na trhu daného města), právo budovat městské opevnění

Středověká města

- **Rychtář** - městská rada (vznikla ze sboru přísedících při městském soudu), tzv. **konšelé** (podílí se na udržování řádu ve městě), postupně zeslábl vliv rychtáře a vzrostl vliv konšelů.
- **Cechy** - organizace sdružující místy určitého oboru (regulace výroby, kvalita výrobků, výchova nových mistrů, zastupování řemeslníků v městské radě).
- [zajímavosti o středověkém městě](#)

Vrcholný středověk a vývoj společnosti

- sociální změny: začala se vyčleňovat nejbohatší vrstva, vzniká **panský stav** (vyšší šlechta), pak **nižší šlechta** (zemané, rytíři)
- systém hradské soustavy se přeměnil, správu převzala šlechta (soudní a správní pravomoci)
- vznik **zemských desek** - předchůdce pozemkových knih a později katastru nemovitostí, vedl se v nich zápis majetku rodu, který byl dědičný, ale též se do nich zaznamenávalo ustanovení zemských sněmů (tehdejších zákonů).
- **Zemský sněm** jako nejvyšší zákonodárný orgán. Král měl sice pravomoc nad všemi obyvateli, ale nemohl nakládat s majetkem šlechty.

Těžba stříbra

- V době posledních Přemyslovců české země proslulé v **těžbě stříbra**. Města **Jihlava** a **Kutná Hora**. V době největší slávy se těžilo až 30 tun stříbra ročně. Ruda se dobývala ručně, tam, kde byla skála tvrdá pak pomocí změny teplot (udělal se oheň a pak polila studenou vodou - skála praskla). Vytěžená ruda se tavila. V královských mincovnách se dělaly pásy, z nich se stříhaly čtverečky a pak kulatý tvar, do něhož se razil obraz.
- Od roku 1210 se platilo kromě denárů také brakteáty (obraz ražen jen z jedné strany).
- Od roku 1300 nechal král Václav II. razit [pražský groš](#). Jeden groš obsahoval 3,5gramu stříbra a dělil se na 12 menších mincí, tzv. parvus.
- [O stříbře v Kutné hoře](#)
- [Jihlavské podzemí](#)

Vesnice ve středověku

- Nové vesnice zakládány ve 12. a 13. století osadníci přicházející z přelidněných německých krajů. Krajina byla postupně zbavována lesů (klučení). I vesnici zakládal **lokátor**, ze kterého se stal pak rychtář a dostal od šlechty pole, z něhož neplatil poplatek, musel ale zajistit obsazení vesnice. Vyměřoval pozemky.
- **Rolník** dostal půdu do trvalého držení a podle tzv. **zákupního práva** ji mohl i odkázat potomkům. Musel ale vždy platit poplatky, a to 2x ročně (24. dubna a 16. října) - celkem 1 hřivnu (253 g stříbra).
- Vesnice již měly pravidelnější uspořádání (podél potoka, nebo cesty). Jedinou kamennou stavbou byl kostel - bylo to kulturní centrum obce.
- Vesnické stavení mělo kamennou podezdívku, kulaté nebo polokulaté trámy, jednu obytnou místnost, předsíň a komora. Vytápělo se pecí, domy neměly komín (drahá záležitost). Téměř všechno vybavení (ze dřeva) si vyráběli vesničané sami, na trhu kupovali jen železné a keramické nádoby.
- Ve 13. století **se zlepšilo i obdělávání půdy** (pluh, který i otáčel půdu). Pluh táhla zvířata. Systém hospodaření byl trojpolní (tři části - na jednu seli na podzim, jednu na jaře a jednu nechali ladem: ozim, jař, úhor. Obilí se mlátilo, mlelo na žernovu, probíhala senoseč, dobytek se pásal převážně volně venku, proto nebyl dostatek hnoje. Během prvních zimních měsíců se konaly zabíjačky (i kvůli malému množství krmení přes zimu).

Kultura vrcholného středověku

- **Rytířství** - přichází spolu s vnější kolonizací, ideál rytířských ctností - statečnost, čestnost, uctívání krásných žen (dvoření se), přepych v odívání, rytířské turnaje, především němečtí rytíři.
- **Gotický sloh** - přináší cisterciácké stavební hutě, budovaly kláštery - ve 13. století pronikání gotiky spíše do měst (hradby, měšťanské domy)
- První naší gotickou stavbou je monumentální trojlodní [halový kostel premonstrátského kláštera v Teplé](#), která zároveň stojí na počátku vývoje českých síňových kostelů.
- **Městské gotické stavby:** Anežský klášter v Praze; soubor tří [jihlavských](#) síňových kostelů (minoritský, dominikánský a farní)
- **Gotické hrady:**
- [přehled](#) stavebních prvků gotického hradu
- [fotky](#) dosud zachovalých gotických památek (nejen z 13. století)
- vývoj hradů + příklady: https://www.hrady-zriceniny.cz/o_hradech.htm

Gotický hrad

- Obytné místnosti vybaveny jen nejnútnejším nábytkem (stůl, židle, truhlice, sloužily též jako lůžko). Osvětlení loučemi, vytápělo se krby. V přízemí skladiště potravin. U hradu dům purkrabího a hospodářská stavení (stáje, seníky, obilné sýpky, kůlny). Nejkrásnější částí hradů bývaly hradní kaple (u velkých hradů). U těch malých hradů jen kaple jako výklenek obytné místnosti. Dodnes zachovaná [hradní kaple na hradu Bezděz](#), virtuální prohlídka [zde](#).
- Hrad měl být symbolem bezpečí. Přesto nebyl ušetřen útokům.
- Přírodní ochrana - skála, těžko přístupné místo
- Mohutné hradby - i několik metrů široké, desítky metrů vysoké
- Hradní věže - výhled do okolí na nepřátele
- Padací most a vodní příkop
- Věžice - zpevnění hradeb
- Flankovací věže - věže vystupující před hradby (možnost střílet na protivníka, který lezl po žebříku)
- Útočníci se snažili dobýt hrad ostřelováním hořících šípů, vrháním těžkých kamenů, sudů s hořící smolou nebo plné močůvky.

Gotický hrad

- Budovaly se za účelem posílit moc krále. Na nich sídlily vojenské posádky, jejichž úkolem bylo zajistit bezpečnost v kraji. Každý hrad měl svého purkrabího. Vojenskou a strážní službu hradu svěřil chudším šlechticům (tzv. manům), kteří dávali slib věrnosti králi a za to dostali hospodářství s menším pozemkem a poddanými rolníky.
- [Křivoklát](#)
- [Bezděz](#)
- [Zvíkov](#)
- [Jindřichův Hradec](#)
- [Týřov](#)
- [Džbán](#)
- [Myšenec](#) - hlavně reprezentační funkce
- [Kadaň](#) - hrad v nově založeném městě (také zde stavěli králové hrady)

Erby

- Počátky erbů na štítech rytířů v době křížových výprav.
- Nejdříve měl každý rytíř svůj, později přecházel dědičně na potomky a stal se rodovým znakem.
- Zpočátku si šlechta volila erby sama, později měl právo erb udělit jen panovník. Erby českých pánů [zde](#).

OBDOBÍ PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ

- Po dvou stoletích bojů o český trůn v rodě Přemyslovců se na počátku 13. století dostavil konečně klid a stabilita země.
- Bylo tomu tak i proto, že z početného rodu Přemyslovců zůstala jen rodina pražského panovníka.
- Spory ustaly a tak léta 1197 - 1306 lze považovat za vrcholné období vlády Přemyslovců (díky vnitřnímu míru došlo k posílení moci českých panovníků)

Přemysl Otakar I.

- **Přemysl Otakar I.** - využívá k nástupu oslabení vlivu německé říše (spor o vládu mezi dynastií Štaufů a rodem Welfů), ale má i dobré vladařské schopnosti
- Titul Přemyslu Otakarovi I. udělil německý císař Fridrich II. již v roce 1198, v roce 1212 - ji tzv. [Zlatá bula sicilská](#) potvrdila. Sicilská se jmenovala proto, že ještě byl sicilským králem. Bula znamená **pečeť**. Zlatá bula (zlatá pečeť) se připojovala ke zvláště významným událostem (byl to pozlacený kov). Korunovace proběhla v kostele sv. Víta.
- Korunovační klenoty tvořila královská koruna (po vzoru trnové koruny Krista, měla být hodna úcty), žezlo (jím král dával příkazy), jablko (vláda na zemi). Korunovační klenoty si prohlédněte [zde](#)

Přemysl Otakar I.

- Význam buly: potvrzení dědičnosti české královské hodnosti, neoddělitelnost českého území (Čechy + Morava)
- osvobození od poplatků za lenní vazby
- právo svobodné volby českého krále bez zásahů říše německé
- český král mohl také jmenovat biskupy - de facto nezávislost českého státu
- Přemysl musí zápasit s vlivem církve a snahou vydělit se z pod světské moci, mj. změnit dělení církevního desátku (církvě šla jen čtvrtina), nakonec (když dokonce církve vydala krále do klatby), vyjmul poddané z pravomoci hradeckých úředníků, ale podřídil je přímo králi (kompromis), v praxi však šlechta vládla i nad církevními představiteli.
- Již za své vlády jmenuje králem svého syna Václava I. (aby předešel sporům o trůn) - tzv. **institut mladšího krále**.

Václav I.

- Václav I. - pokračuje v dobré politice svého otce,
- 1230 - nastupuje na trůn Václav I., země žije v **míru**
- 1241/2 - podařilo se **odrazit na Moravě vpád Turků** (Mongolů), ti naštěstí změnilí směr a Moravou jen rychle prošli, ale ničili vše, co potkali v otevřené krajině (lidi, vesnice, dobytek, úrodu).
- 1247 - povstání syna proti Václavovi I., šlechta chce více moci, dosadí za krále jeho syna; potlačeno po dvou letech
- Osoba **Anežky České** (dcera krále Přemysla Otakara I.) - původně měla být královnou v rámci sňatkové politiky, ale nakonec ze zasnub sešlo, dala se tak na duchovní dráhu, **založila klášter Na Františku** a stala se jeho představenou (abatyšou); navíc založila i sociální služby (řád křižovníků s červenou hvězdou) - peče o nemocné a chudé

Přemysl Otakar II.

- 1254-5 **křížová výprava do Pruska** (aby získal podporu papeže, ale i pro demonstraci své síly a posílit svůj vliv ve Slezsku a v Polsku), moc se nebojuje, Prusové přijali křest
- 1255 a 1273 se Přemysl Otakar II. **uchází o říšskou korunu**, ale neuspěje, volí slabé panovníky.
- 1260 - **bitva u Kressenbrunu** (první bitva na Moravském poli) - důvodem pro toto střetnutí byl dlouhodobý spor obou panovníků o nadvládu ve Štýrsku (vyhrál nad uherským králem Bélou IV.), později se dokonce oženil s Bélovou vnučkou Kunhutou, čímž byl mír zpečetěn
- Postupně Přemysl Otakar II. ať již **sňatkovou politikou** nebo **vojensky** připojil k českému státu další území až po Jaderské moře, avšak tyto území byly s Čechami spojené jen osobou panovníka, nebyla vytvořena společná struktura

Přemysl Otakar II.

- Král ve své expanzivní politice a touze stát se říšským císařem (podruhé kandiduje v roce 1273) doplatil na přecenění svých sil (nereálně posoudil svou situaci) a nečekané není zvolen římským králem (Evropa se bojí jeho rozpínavosti)
- zvolen je neznámý hrabě Rudolf Habsburský (Přemysl ani nejel na volební sněm, myslel si, že bude stejně zvolen). Dostal se do sporu s novým římským králem (zvláště o území získaná na jih od Moravy), dokonce byl dán do klatby (v praxi to znamenalo povolení neposlušnosti králi).
- Navíc se proti králi postavila i česká šlechta v čele se Závišem z Falknštejna. I když se nakonec Přemysl vzdal Alpských zemí, Rudolf Habsburský jej přesto chtěl zničit, a tak mu vyhlásil otevřenou válku (vyprovokoval Přemysla neustálým zasahováním do jeho práv).

Přemysl Otakar II. a jeho smrt

- 1278 - **bitva na Moravském poli** - porážka Přemysla Otakara II. a král zde i umírá.
- 1278-1283 v českých zemích **bezvládí**, šlechta okamžitě rozvrací královské statky (zejména Vítkovci, páni z Lichtemburka a Žamberka).
- Syn Václav II. má jen 7 let, správcem země se stává **Ota Braniborský**, v českých zemích spory mezi jednotlivými knížaty, loupení, drancování. Ota držel Václava a jeho matku na Bezdězu jako rukojmí (matka Kunhuta pak utíká na Opavsko).
- V zemi řadí **braniborské tlupy**, je bída, hladomor. Jedině šlechta, která byla příčinou dřívějšího rozvratu země, mohla tuto situaci napravit - jedná s Otou Braniborským o odchodu braniborských posádek a dosazení mladého Václava na trůn. V čele jednání olomoucký biskup Brun a vévoda Mikuláš Opavský.

Václav II. – cesta k moci

- Získává rozbité království, má teprve 12 let, nalomené zdraví strádáním v dětství. Díky věku není schopen vládnout sám, a tak šlechta soupeří o získání vlivu na krále.
- Nakonec ho díky přízni k jeho matce královně Kunhutě získal **Záviš z Falknštejna**, který fakticky vládl. Dokonce si dělal zásluku na alpské země, což se samozřejmě nelíbilo Rudolfovi Habsburskému. A tak postupně podnítil Václava k tomu, že to byl právě Záviš, kdo měl podíl na smrti jeho otce.
- **Záviš ve snaze a ctižádosti získat i uherskou korunu** odjíždí do Uher, kde se ožení s dcerou uherského krále. Když se vrací, tak doma jsou už jiné poměry, Václav již věří, že to byl právě Záviš, kdo zradil jeho otce a tak ho nechává věznit a nakonec usmrtit. Tehdy se Václav naplno ujímá vlády.
- Ještě v letech 1289-90 vede **vnitřní válku s odporujícími Vítkovci**, díky obratnému vyjednávání Jindřicha z Rožmberka, však není tato válka nějak krvavá, nicméně Václav se tímto krokem zcela vymaní z okolních vlivů

Václav II.

- **Přijal podíl šlechty na vládě:** Šlechtě ponechal zemský soud a zemské desky a vymezil majetek šlechty (dominium generale) a vlastnictví krále (dominium speciale) - to byl moudrý krok (i tak měl výrazně více majetku, navíc šlechta se tím pádem musela více starat o svůj majetek).
- Václav opíral svou moc o **hospodářskou prosperitu** - jednak z obecné berně (daní), jednak prosadil tzv. odúmrtí (kdo zemře bez dědice, majetek připadá králi), měl monopol na těžbu drahých kovů, také měl právo obsazovat dosud neobsazené části země
- Za jeho vlády také **rozvoj kultury** - minnesangři (hudba a poezie)
- Založil **Zbraslavský klášter** (1292/3) - zde rozjímal, ale i jednal, měl se stát novým přemyslovským pohřebištěm. Zde vznikla i Zbraslavská kronika, Václav II. podnikl psaní záznamů (ročních - anály).
- V gotice vznikají i světská sídla a hrady (Zvíkov, Bezděz, Špilberk), u měšťanské domy (Dům u Zvonu).
- Díky **kolonizaci** a lepším výnosům půdy prosperita, bohatství z **těžby stříbra** (král nechal vytvořit **horní zákoník** - o těžbě), provedl též **měnovou reformu** a zavádí stříbrné mince - **pražský groš** (prosadil se jako mezinárodní měna na skoro 200 let).

Václav II.

- Pochopil, že ve svém postavení je boj o uherskou korunu marný a vzdal se jí, oženil se také s dcerou těšínského vévody Violou Těšínskou (snad kvůli strategické poloze Těšínska). Na jaře 1306, dobyl Vladislav I. Lokýtek královský hrad v Krakově držený českou posádkou - vypuká tím povstání, které se Václav rozhodne jet potlačit, správu českého království svěruje do rukou svému švagrovi Jindřichu Korutanskému. Na cestě do Polska je však neznámým vrahem zabit. 4.8. 1306 tak vymírá rod Přemyslovců.
- Václav II. nebyl válečník jako jeho otec, byl však panovníkem moudrým. Oženil se například s dcerou otcova životního nepřítele, Jitkou Habsburskou. Po její smrti se oženil s polskou princeznou Eliškou Rejčkou a stal se polským králem. Po korunovaci začal upevňovat spojení obou zemí s cílem vytvořit velkou jednotnou říši. Vzápětí pro svého dvanáctiletého syna získal uherský trůn. Přemyslovské panství se tak rozpínalo od Baltu až k Bulharsku. Na jaře roku 1305 Václav II. těžce onemocněl. Umíral na souchotiny (tuberkulózu).
- V zahraniční politice neválčil tak, jako jeho otec, ale vedl **sňatkovou politiku**, získává polskou korunu sňatkem s polskou princeznou **Eliškou Rejčkou** a pro svého syna získal i korunu uherskou (roku 1301 byl Václav III. korunován ve 12 letech na českého krále). Říše Václava II. sahala od Baltu až k Bulharsku. Jeho synovi bylo teprve 16 let.

Václav III.

- Pochopil, že ve svém postavení je boj o uherskou korunu marný a vzdal se jí, oženil se také s dcerou těšínského vévody Violou Těšínskou (snad kvůli strategické poloze Těšínska).
- Na jaře 1306, dobyl Vladislav I. Lokýtek královský hrad v Krakově držený českou posádkou - vypuká tím povstání, které se Václav rozhodne jet potlačit, správu českého království svěřuje do rukou svému švagrovi Jindřichu Korutanskému.
- Na cestě do Polska je však neznámým vrahem zabit. **4.8. 1306 tak vymírá rod Přemyslovců.**